

Мотиваційна сфера особистості

Матвій Румянцев

*здобувач спеціальності 075 «Маркетинг», КЕПІТ,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: RumiantsevMA@krok.edu.ua*

Ганна Пазєєва

*кандидат економічних наук, доцент кафедри управлінських технологій
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: PazeevaA@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-6557-6890*

Життєдіяльність людини в значній мірі залежить від стимулювання її поведінкових актів і її психічних процесів. Сучасна думка пов'язує саме з мотивацією психічну стимуляцію поведінки особистості на різні дії. Мотивація спонукання самого себе або когось іншого, яке викликає активність організму, визначає його спрямованість до дії або бажання. І, оскільки потреба – це система мотивів, саме потреби визначають мотиви, які породжують на дії людину.

Унікальний стан людини - потреба, як особливий стан людини, викликаний бажанням і нуждою в об'єктах, необхідних для його життєдіяльності, які є джерелом його активності. Мотив є предметом, який є засобом задоволення потреби. Він організує і направляє поведінку туди, куди ми хочемо. Отже, підґрунтям будь-якої діяльності є мотив, який спонукає людину до цієї діяльності. У процесі діяльності мотив може змінюватися і, навпаки, при збереженні мотиву може змінюватися виконувана діяльність.

Між розвитком мотиву й оволодінням діяльністю можуть виникати розбіжності. Іноді формування мотиву випереджає формування діяльності, а іноді, навпаки, відстає від дійсності, Те й інше відображається на її результаті. Численні мотиви індивіда є відображенням потреб, властивих різним спільнотам або діям, до яких він належить. Цим визначається складна картина динамічної сторони мотивів, їх узгодженість або суперечність, диференціація або інтеграція [3]. Але людина не завжди усвідомлює свої потяги. Вона знає фактичний бік свого життя, але часто не усвідомлює або усвідомлює не досить чітко істинні причини або спонукання до здійснення певних вчинків або дій. Тому, важливою галуззю мотивації людських дій і вчинків є неусвідомлювані спонукання, серед яких найкраще вивчені установки. Установки відносно різних фактів суспільного життя можуть бути позитивними і негативними. У структурі установки відокремлюють три складові: когнітивна, регулятивна та конативна.

Когнітивна підструктура виступає як образ того, що сприймає людина; регулятивна (емоційно-оцінна) як комплекс симпатій чи антипатій, відношення до якогось об'єкта установки; конативна (поведінкова) підструктура як готовність певним чином діяти відносно об'єкта установки [2]. До неусвідомлюваних мотивів належать також потяги, які передбачають дії особистості під впливом внутрішніх спонукань або зовнішніх стимулів. Або визначаються як безпредметне спонукання. При цьому їх особиста і суспільна значущість не виважені, не

враховані наслідки дій, які витікають з даних спонукань. Можливі ситуації, коли має місце зіткнення різних мотивів.

Ідеали людей. Важливою галуззю мотивації людських дій і вчинків є неусвідомлювані спонукання, серед яких найкраще вивчені установки [1].

Величезну роль у формуванні мотиваційної сфери грають суспільні інститути (школа, родина, вищий навчальний заклад тощо). Належність до спільноти є однією з найважливіших детермінант мотиваційної сфери особистості. Розвиток мотиваційної сфери розглядають не тільки як внутрішній процес індивіда, а в плані розвитку його зв'язків з різними спільнотами людей [4]. Тому, перехід від одного рівня мотивації до іншого визначається не законами спонтанного розвитку індивіда, а розвитком його відносин і зв'язків з іншими людьми, із суспільством у цілому. В мотивах індивіда відображуються потреби, властиві різними спільнотам, у які він включений і знаходиться. В цілому розвиток мотиваційної сфери протікає залежно від обставин, але в ній виділяються стійкі мотиви, які направляють поведінку особистості відносно незалежно від зовнішніх умов [5].

Така сукупність стійких мотивів, орієнтованих діяльність особистості та відносно незалежних від наявних ситуацій, називається спрямованістю особистості. Як правило, розрізняють мету діяльності і життєву мету [9]. Людині доводиться виконувати протягом життя безліч різноманітних діяльностей, у кожній з яких реалізується певна мета. Але мета будь-якої окремої діяльності розкриває лише одну сторону спрямованості особистості, що виявляється в даній діяльності. Життєва мета виступає як загальний інтегратор усіх особистісних цілей, зв'язаних з окремими діяльностями, а реалізація кожної з є частковою реалізацією загальної життєвої мети особистості. З життєвими цілями зв'язаний рівень домагань особистості. У життєвих цілях особистості знаходить вираження усвідомлена нею як «концепція власного майбутнього». Усвідомлення людиною не тільки мети, але і реальності її здійснення розглядається як перспектива особистості.

Бажання робити – наше все. Сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, які викликають активність суб'єкту та визначають її, є процесом мотиваційної поведінки. Структура мотиваційної сфери особистості : потреби, мотиви, наміри, цілі, прагнення. Існують різні форми мотивів. Так настанови, потяги, бажання, як мотив, який має спонукальний характер, в той час як інтереси, ідеали, мрії, переконання, як характер тяжінь. Настанова це механізм неусвідомлюваної регуляції поведінки [10]. Всіляка настанова виявляється у готовності людини до діяльності, є відношенням потреб суб'єкта до ситуації.

Потяг - психічний стан, який характеризує неусвідомлену чи слабко усвідомлену потребу людини [6]. Потяг є перехідним станом усвідомлення його чи знаходження предмету задоволення потреби, на яку спрямований потяг, перетворює його на бажання.

Бажання є переживання та усвідомлення можливостей щось мати чи здійснити [7]. Бажання як мотив діяльності характеризується чітким

усвідомлення предмета потреби та можливих шляхів її задоволення. Емоційно забарвлене бажання загострює усвідомлення цілі майбутньої дії та побудови його плану.

Інтерес - це форма прояву пізнавальної потреби, концентрація на певному змісті, викликане прагненням зрозуміти. Інтерес - це мотив, який діє за рахунок своєї усвідомленої значущості та емоційної привабливості.

Мрія, як образ бажаного. Мрія відображає потребу людини у таких предметах та умовах існування, яких нема у реальній ситуації, але принципово можливі. Мрія має характер – як відтермінування у майбутнє бажання. Ідеали це набиті сукупні норм поведінки, які є найбільш цінними та привабливими для людини в період життя. Це кращі тенденції людини, стимули та регулятори розвитку людини.

Переконання – це усвідомлена потреба особистості, яка примушує її діяти у відповідності з власними ціннісними орієнтаціями та ідеалами. Сукупність переконань є світоглядом людини. Переконання є система усвідомлених, насичених почуттями життєвих принципів. У своїй сукупності потреби, інтереси, бажання, мрії, ідеали, переконання складають спрямованість особистості, яка є інтегративним фактором мотивації поведінки і діяльності людини. Розподіл мотивів на головні та другорядні створює ієрархію мотивів або спрямованість особистості, яка визначає послідовність дії певного імпульсу та регулює напрямок наших думок і вчинків. Усвідомлення своїх мотивів спонукає людину до постанови задачі чи виявлення цілі.

Ціль - це уявляний результат діяльності, що бажаємо досягти [8]. Процес виявлення та постанови цілі є цілеполягання. В реальних співвідносинах мотиву та цілей виникає особлива функція мотиву - це є функція змістоутворення. Один і той самий мотив може бути реалізованим в різних діях, стати підґрунтям для постанови різних цілей. Відображення у свідомості суб'єкта відношення мотиву діяльності та цілі дій - це особистісний смисл діяльності і стимул діяльності. Мотиви змістоутворення є головною причиною спонукання до діяльності, основою постановки цілі, вибору засобів її досягнення.

Засновник гуманістичної психології А. Маслоу стверджує, що існує ієрархія (піраміда) потреб людини і виділяє 5 груп потреб [5].

Перша сама найнижча група потреб -біологічні потреби. Їх задоволення необхідно для підтримки людського життя, а незадоволення викликає смерть.

Друга група - потреби в безпеці, їх незадоволення викликає хвороби людини.

Третя група - потреби в любові і визнанні у інших людей.

Четверта - потреби самооцінки, самоповаги, моральної безпеки.

П'ята група - потреби самоактуалізації (вищого рівня розвитку людських здібностей).

Представник факторної концепції особистості Дж.Гілфорд виділяє такі види потреб: Органічні потреби - в їжі, в сексі, в загальній активності. Потреби умов середовища - комфорт, приємне навколишнє середовище та людська спільнота. Потреби праці - честолюбство, впертість та інші. Потреби, пов'язані зі станом

індивіду - потреба у свободі тощо. Соціальні потреби - потреба у інших людях. Із концепцій мотивації найбільш завершеною та вдалою є теорія діяльнісного походження мотиваційної сфери людини. Другою її складовою є концепція походження основних елементів мотиваційної сфери: потреб, мотивів і цілей.

Згідно з концепцією О.М.Леонт'єва [2] між структурою діяльності та побудовою мотиваційної сфери існує відношення взаємної відповідності. Тобто розвиток діяльності, її диференціація викликає ускладнення системи мотивів, розширення їх діапазону. В основі динамічних змін мотиваційної сфери людини покладено розвиток системи діяльності, яка підкорюється об'єктивним соціальним законам. Із цієї картини розвитку діяльності далі висувуються закони, згідно з якими відбуваються зміни і в мотиваційній сфері людини, придбання суб'єктом нових потреб, мотивів і цілей.

Таким чином, можливо стверджувати, що соціалізація людини поступово утворює певну ієрархію мотивів за рахунок постійної зміни форм діяльності, її ускладнення та розширення. Мотивами виступають різні спонукання: усвідомлені потреби та інтереси людини, установки та ідеали, переконання та світогляд, почуття та думки. Тому при аналізі поведінки і діяльності слід не лише визначати головні прагнення, але й з'ясувати ті особливості особистості, які визначають її життєву позицію, її відношення до різних сторін дійсності.

Ключові слова: мотиваційна сфера; особистість; інтерес; бажання; потяг; складові когнітивна, регулятивна та конативна.

Список використаних джерел

1. Вилюнас В.К. Психологія розвитку мотивації. СПб.: Мова, 2006. 458 с.
2. Вилюнас В.К. Теорія діяльності і проблеми мотивації. О.М. Леонт'єв і сучасна психологія. М., 1983. С.191-200.
3. Джідарьянч І.А. Вплив моральної мотивації на розвиток і формування потреб особистості // Мотиваційна регуляція діяльності та поведінки особистості. Тематичний збірник наукових праць. - М., 1988. С. 42 – 90.
4. Ільїн Є.П. Мотивація і мотиви. СПб.: Пітер, 2006. 508 с.
5. Маслоу А. Мотивація і особистість. СПб.: Пітер, 2006. 352 с.
6. Оржеховська А. Д., Піщевська Е. В. Аналіз особливо мотиваційних тенденцій у співробітників підприємства: матеріали до 76-ї Студентської Наукової конференції (м. Одеса, 22-24 квітня 2020 р.). Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. С. 259-263.
7. Мотив досягнення. Діагностика мотивації. URL: www.effecton.ru (дата звернення: 15.04.2022).
8. Психологія успіху. URL: romankalugin.com/chto-takoe-motivatsiyadostizheniya/ (дата звернення: 15.04.2022).
9. Успіх - секрети психології успіху. URL: www.happy.bessmertie.ru/sch.zak (дата звернення: 15.04.2022).
10. Що таке мотивація досягнень? URL: www.invictory.info/article129.html (дата звернення: 15.04.2022).